

היכל החתם סופר

מליון שוביני בגשימת חורנית
של מרנא ורגנא החתם סופר זיע"א

גליון ט"ו • פרשת בלק • ט"ז תמוז תשפ"ה

בפתח ההיכל

משה כתב ספרו ופרשת בלעם

אמר'י בגמ' (ב"ב יד:) **"משה כתב ספרו ופרשת בלעם"**. וכתבו המפרשים בכמה אופנים בביאור מימרא זו, שהרי פרשה זו היא חלק מהתורה, ולמה נכתב לעצמו. וברש"י שם כתב 'ופרשת בלעם נבואתו ומשליו אע"פ שאינן צרכי משה ותורתו וסדר מעשיו' וצל"ב מאי קאמור. ובמסורת הש"ס שם ציין לדברי הנש"ה (חלק תורה שבכתב פר' בלק בקונטרס לברכה ולא לקללה) שהביא מספר 'ציוני' עה"ת, שאכן אין המכוון לפרשת בלק בתורה, אלא ספר אחר היה הקרוי פרשת בלעם, והוא אבד מאתנו ע"ש. ובאמת דכבר הריטב"א שם פירש כן וכתב **"הא דאמרינן במשה שכתב ספרו ופרשת בלעם. נראין דברי האומרים שאין זו פרשת בלעם שכתובה בתורה, דההיא הקדוש ברוך הוא כתבה כשאר התורה, אלא פרשה בפני עצמה היא שכתב, והאריך בה יותר, והיתה מצויה להם"**.

איברא, דעפ"י דברי רבינו בתשובותיו (יו"ד סימן שנו), זכינו לפרש גם לדרכו של רש"י דמיידי בפרשת בלק שלפנינו, מהו 'יחוסו המיוחד שקנה שם לעצמו. דרבינו האריך שם, דמכל התורה כולה, הפרשה היחידה שלא ידעוה כלל ישראל מפי אבותיהם דור אחר דור, היה פרשת בלעם ובלק. וזהו אכן חלק התורה היחיד שרק באמונת אומן באמיתות התורה אנו יודעים את אמיתותה. וז"ל שם: **"ויש לי לעורר בדבר אחד, הנה אין לנו בכל התורה שום דבר שאין אנחנו בעצמנו עידי ראייה חוץ מפ' בלעם. כי כל מופת מצרים ומדבר, את הכל ראו בעינינו, ונעשה לפני' ס' רבוא ולא נשאר א' מכל ישראל בחוץ שלא ראה. חוץ למד' יתרו אחר מ"ת ב. נשארו בני משה מבחוץ. זולת זה לא נשאר אחד שלא ראה בעינינו. אין האבות מנחילים שקר לבניהם. וה' כאלו ראינו בעינינו. ואפילו חידוש עולם, ומעשה נחש בג"ע, והמבול, והפלגה, כבר כ' רמב"ן בס' דרשות הרמב"ן, הרי אדה"ר ראה עצמו יחידי בלי אב ואם, ומעשה ג"ע וגירשו. והוא דיבר פא"פ עם שם בן נח רבו של יעקב אבינו ע"ה, כי בן חמשים הי' יעקב כשמת שם. וקיבל ממנו כל הג"ל עם מעשה מבול והפלגה. והוא סיפר לבניו, ועמרם שמע מלוי ואמר לבניו משה ואהרן, וכל הדור ההוא קבלו כן מאבותיהם. ובכל הדורות כל הנעשה לזקן זקנים הרי הוא כאלו נעשה בפניהם ממש וא"א להכחיש זהו במעשיות וספורי תורה ..."**

נחזור להג"ל, כל התורה כולה ראינו בעינינו. חוץ מפ' בלעם מי הגיד לנו מה הי' בין מלך מואב ובין קוסם אחד בלעם, שבא אלי אל ארצו ולמה בא, ומי הביאו, ומי ידע שבנה מזבחות, ושרצה לקלל ונהפך לברכה, מי בא בסודם. וישראל הי' שרוים במדבר, ואם הם עמדו בארץ מואב בראש הפסגה וראו למטה אל המדבר למרחוק מאין ידעו יושבי מדבר שמביטים עליהם מראש ההר הזה ושמנחשים עליהם. ואפ"ל מרע"ה לא ידע. ורק מפה הקדוש ברוך הוא ית"ש נכתבו הדברים. והנביא צווח זכר נא מה יעץ בלק וגו'..." ועפ"י הדברים האלו, שפיר מובן מהו היחס המיוחד לפרשת בלעם ויחודו משאר חלקי התורה"ק.

ונסיים בסיומו המיוחד של רבינו בתשובתו שם **"כאור בקר ליום ג' יו"ד למב"י תקצ"ו..."**

הקויתל
שלך
בציור רבינו
החתם סופר
פרטים
בעמוד ג'

פנינים מתורת רבינו

עורכים בשיפה ברורה לשולחן השבת

ושמעתי להגאון מו"ה וואלף באסקוויץ, שזהו פירוש הפסוק (דברים לז, כט) **"עם נושע בה' ואשר חרב גאותך"**, פירוש אשר אתה צריך לחרב, הוא לגאותך ותפארתך, לומר כחך רב ועצום, ואומר אני שזהו ר"ת 'כלביא', כ"י לא ב'חרבם' ירשו א'רץ (תהלים מד ד), או כ"י לא ב'כח' יגבר איש (שמואל א, ב טו). ומ"מ 'כארי יתנשא' בנשיאות וכבוד כאילו הם גבורים כאריות, לא ישכב עד יאכל טרף, בחרבות שבשפתותיהם בקוראי שמע על מטותיהם (כפירש"י). ואין מדרך אותו הרהיגה להראות דם, כ"א להיות גנוף וימות, מ"מ לתוספת כבודם **"דם חללים ישתה"**

(כת"י מרבינו נדפס בספר 'זכרון' מהדורת מכון חת"ס, עמוד י"ט בהערה. ונדפס גם ב'חת"ס החדש' עה"ת בפרשתינו).

הבטטה על כלל ישראל מביא דוח הקודש והשראת השכינה

ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים וישת אל המדבר פניו, וגו', וירא את ישראל שוכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלוקים, וגו', מה טובו אהליך יעקב וגו' (כד, א, וא"ל).

כוונת דבריו היה, כי בכל פעם היה מכין עצמו לנבואה ע"י הילוכו שפי למקום מיוחד, אבל עכשיו לא עשה שום דבר כדי שתשרה עליו הנבואה, רק הביט על אהלי ישראל, ומרוב קדושת ההבטה היא כבר חל עליו שפע האלוהי, וזהו 'ולא הלך לקראת הנחשים', רק 'וישת אל המדבר פניו' אל אהלי ישראל, וירא אותם שוכן לשבטיו, ועל ידי זה לבד היה עליו רוח אלוקים.

ולכן פתח ואמר 'מה טובו אהליך יעקב', כמה רב טוב צפון באהליך, שעל ידי ההבטה בהם לבד יזכה אדם להשראת השכינה. (חידושים עמ"ס סנהדרין יב: ד"ה ואידי)

בשנפדר מהקדושה דח"ל עדיין ישאר בו לחלוות, אך בשנפדר מהטומאה לא ישאר בו מאומה

הנצמדים לבעל פעור (פה, ה).

איתא בגמ' (סנהדרין טו.) אצל הקב"ה כתיב (דברים ד' ד') 'ואתם הדבקים', כתמרה הדבוקה זו בזו, אבל כאן כתיב 'הנצמדים' כצמיד פתיל.

והנה אף שהגמרא ביארה כן בגנותם (עי' פירש"י שם שלבעל פעור נצמדו בחוץ כדיוק השעוה. משא"כ לקב"ה רק כתמרה שדבוקות ואינן דבוקות), מכל מקום יש לומר שהוא גם לשבח, כי תמרה הדבוקה זו לזו, בא לחלוותי מזו לזו, באופן שגם אחר שיפרידו זו מזו, עדיין ישאר הלחלוותי מאחת על חברתה, וכן הוא נמי הדיקות בהש"ת, שגם אם יסוד ממנה רח"ל, עדיין נשאר בו לחלוותי, משא"כ בצמיד פתיל כשמפרידין זה מזה לא נשאר מאומה ממנו.

(תו"מ דף ק"ז, ויע' לקח"ח ח"ד דף י"ד ע"ב)

מאהבת עמו ישראל לא הסכים הקב"ה שבלעם יקללם, אף שאין ממשי בהבל פיו

לא תאור את העם כי ברוך הוא (כב, יב)

פירש"י אינם צריכים לברכתך, כי ברוך הוא. והנה אף שאינם צריכים לברכה, ראינו שאח"כ הפך הש"ת קללתו לברכה, ובירך את ישראל.

ויש להבין מה היה איפכת ליה להש"ת שיקלל, הלא אין ממש בהבל פיו, כי ממנ"פ, אם ראויהם לקללה ח"ו, וכי וותרן הוא הקב"ה ח"ו, ואם אינם ראויים לעונש, וכי הבל פיו של אותו רשע יכול להענישם חנם, הלא כתיב 'קללת ברי ההבל, ולא יוכל לסבול לשמוע דברי גידוף והבל על קללתו לברכה'.

ויש לפרש דרך משל, כאשר בן בליעל מגדף את גדול הדור, באמת מה לנו בגידופיו, ודאי אף אם ידבר כל היום אין בדבריו כלום לגרוע ממעלת גדול הדור. ואעפ"כ אדם ישר האוהב ומוקיר את גדול הדור, ודאי יכאב ליבו לשמוע דברי ההבל, ולא יוכל לסבול לשמוע דברי גידוף והבל על הצדיק האהוב לו.

והנמשל לזה, שהקב"ה אוהב את ישראל, ולא יכול לשמוע שאותו רשע יקלל את אהוביו. לכן, כיון שהוא נתן בליבו לדבר סרה ולקללם, עיקם פיו ברסן שיהיו דברי הקללה נהפכים לברכה, לא מחמת שחפץ או צריך לברכתו, רק מצד האהבה לא רצה לשמוע קללה על ישראל. (עה"ת עמו' קע"ג)

אפילו זריזות לדבר מצוה איננו לומדים מבלעם, שכבר קידמו אברהם אבינו ע"ה

ויקם בלעם כבקך ויחבוש את אתונו (כב, כא)

פירש"י, אמר הקב"ה, רשע כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר 'וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמור'. פירוש, כי בחובות הלבבות כתב (שער חשבון הנפש פ"ג ד"ה והשנים עשר) שיש לאדם ללמוד זריזות מצוה מזריזות עוברי עברה לתאות ליבם, ולפ"ז גם זריזות בלעם לקלל יהיה לימוד ללמוד ממנו זריזות לעבוד אלוהיו, ונמצא שבלעם הרשע יהיה סיבה רחוקה לעבדי הש"ת, על כן אמר לו הקב"ה, רשע, כבר קדמוך אברהם אבינו ע"ה, ואין אנו צריכים ללמוד ממך. (עה"ת עמו' קי"ז, משנת תקפ"ט)

הקב"ה הוא המנצח במלחמה, רק נתן החרב ביד ישראל כאילו הם המנצחים

כלביא יקום וכארי יתנשא וגו' (כב, ד)

אף על פי שהמלחמה ביד ה', מ"מ לכבוד ישראל הוא עושה כאלו נעשה המלחמה על ידם בחרב וחנית.

חייגו:

0733.454.678

1748 1748 1748

ארה"ב:

1-605.615.70.10

טעמו ודאו כי טוב

מאות שיעורים חדשים, שיחות, וסיפורי קודש מתורת מרנא החתם סופר זיע"א

לשה"ק אדיש אנגלית צרפתית

כמו"כ וטכול בקו זה להירשם לקבלת הגיליון, ואפשרות מענה על מדור 'לחידוד'

קו היכל
החתם סופר

א סיון אל
פיו רוב

מדור נושא פרסים: הגרלות מיוחדות בין המשיבים

להודות

חידושים ועיונים עיתונותיים ז"ע

איך הותר לבלעם ובלק לשחוט ולהקריב קרבנותיהם, ואיך נכרי שחוט קרבנותיו בבמה בזמן הזה (ובחים קטן ב) - הלא שחית נכרי בנילה היא?

קובץ תשובות חת"ס סי' כא

כל תשובה (על כל שאלה בנפרד) מזכה את המשיב בברטיס הגרלה

גם בין המשיבים בחודש תמוז תתקיים הגרלה על
ברטיס טיסה לציון רבינו החתם סופר
4-2 זוכים כל אחד בסך 500 ש"ח

תשובות ניתן להחזיר באופנים הבאים:

1. בנדרים פלוס בקטגוריית "היכל החתם סופר"
2. בטלפון 0733.454.678 שלושה 4 (לאחר בחירת השפה)
3. במייל CH3131325@gmail.com

יש לצייין, שם, כתובת, טלפון, ומקום לימודים.

יש לשלוח כל תשובה בהודעה נפרדת.

בקרוב קדושים

שבחי ערן ז"ע בפני צדיקי וצאורי הדורות

הרה"ק הישיבה משה זיע"א (ג)

הפלגות נוראות מהרה"ק בעל הישיבה משה' על תפילת רבינו ז"ע - ביום הכיפורים האחרון לחייו

וכדי להגיד קצת כח תפלתו [של רבינו החתם סופר], אספר מה ששמעתי מפה קדשו של בנו הגר"ר שמעון סופר ז"ל הנ"ל. כשנסע הרב הגאון ר' מרדכי שלאניק ז"ל המוזכר בתשובה חת"ס [א"ח סימן ק"ג] למכור חידושי ר"י מיגאש שנדפסו בחיי חת"ס ז"ל עם איזה תשובות מחת"ס, באו לקהילת 'אוהעל', והיה שם על יום הכיפורים [יחז"כ שנת ת"ר כמה שבועות לפני הסתלקות רבינו החת"ס], והתפלל בבית המדרש של הגאון בעל 'ישיבה משה' וכשקראו להגאון ז"ל לעלות לתורה ובירך ברכת התורה לאחריה, אמר בזה הלשון "רבותי דער פרעשבורגער צדיק ברויך רחמים" [הצדיק מפרעשבורג זקוק לחתמים].

וכששמע הרב ר' מרדכי הנ"ל דבריו אחזתו פלצות, יען כי הוא היה כמו תלמיד חבר לחת"ס ז"ל, ולמד אצלו כמו ט"ו שנים. אמנם ביום הקדוש לא היה בו כח לישאל את הגאון ישמח משה הנ"ל היאך ידע מזה שהחת"ס צריך לרחמים, והתאפק עד מוצאי יום הכיפורים, דחק ונכנס לפנים ממחיצה, ואמר להגאון ישמח משה ז"ל, יען שהוא תלמיד מובהק לחת"ס וצערו גדול, ימחול להגיד לו מה שמע מפרעשבורג. והשיב הגאון ישמח משה, גם אם אגיד לכם לא תדעו דבר.

והפציר הרב ר' מרדכי בבקשתו ותחנתו, והשיב הגאון ישמח משה ז"ל בזה הלשון: "ראיתי את הצדיק מפרעשבורג מעורר רחמים למעלה, ואלפים ורבבות נשמות של התנאים ואמוראים ליוו את תפלתו. והרמב"ם והרמב"ם ז"ל אחד מימינו ואחד משמאלו בתפלתו". עד כאן לשונו הקדוש ויותר מזה לא הגיד לו.

הגר"ר יהודה גרינוואלד זצ"ל, הקדמה לשירת משה (סאטמאר תרס"ה)

ותקבר שם: פולמוס העברת קברו של הרה"ק מהר"ם בנעט זצ"ל - מליכטנשטאדט לניקלשבורג (ב)

כשהרה"ק מהר"ם בנעט מתגלה לרבינו בחלום או בהקיץ • תקנות שנמצאו בעיר ל"ש שחתום עליהם רבינו תם... • לא שלט רקבון בארוננו הק' של מהר"ם... • וכבוד גדול עשו לו במותו

"ידוע שמקטנותו ממש גדל אצל זקנו אבי אמו, ושם משפחתו כשם משפחת אמו - בנעט" [ולא כשם אביו שנתכנה אשכנזי], וא"כ אומדנא דמוכח שערב לו לשכב אצל משפחת אמו.

ועל טענתם שהעדיף לשכב אצל רבו הרה"ק רבי שמעלקא יותר מאשר אצל משפחתו, מצינים דייני ניקלשבורג שכל הרואה יראה שכל הקברים, הן של רבו הק' והן של משפחתו הכל בחלקה אחת צמודים זה לזה - כך שאפשר לקיים שניהם.

רבינו חושש להתיר בפועל משום חשש תקלה, וגילוי שמימי שגורם לו להתיר

אחר כל מה שנ"נ רבינו בתשובתו הרמה להתיר, עדיין מסיים רבינו בחשש גדול, אך לא מדינא כי אם מחשש תקלה, זאת מאחר שבערים רבות בגולה, היה תמיד גזירות ותקנות רעות מצד המלכויות על פיננוי בתי קברות ישראל. משום סלידת הדרכים או שתילת נטיעות, ותמיד נלחמו בני ישראל על כך שפינוי קברים אסור ע"פ דתם. ואם עכשיו יעבירו היהודים בעצמם את רבם, "יאמרו התירו פרושים את הדבר ואם עצמות הגאון פינו מקבר לקבר מכ"ש עצמות משאר קברים". אך מסיים החת"ס, באם אפשר לפעול אצל השלטונות שלא יארע שום מכשול למתי ישראל בעתיד בגלל העברת הצדיק אזי מצוה רבה עבדי.

ובאמת הגאון רבי דוד דייטש תלמיד חבר לרבינו זי"ע, מספר בכתביו (ראה קובץ בית אהרן וישראל חלק לט) דמותחילה נמנע רבינו מלהתיר בפועל משום חשש זה, ורק ע"י חלום שמימי שנגלה הרה"ק מהר"ם בנעט, והבטיחו שלא יצא תקלה מכך, הסכים להתיר. וכלשונו שם: "ביום שלאחריו אמר אצל השיעור שהרב דהמדינה היה אצלו בלילה, ואמר לו שיתיר לפנותו, והוא מבטיחו שלא יהיה לתקלה, כן השיבו לו..."

ובשינוי קצת מספר זאת תלמיד רבינו הגה"ק רבי הלל מקאלאמייא זצ"ל [מקרי דרדקי פר' חיי שרה], וז"ל: "וכשהיה רבינו הגאון בעל החתם סופר זצלה"ה מעיין בדיון זה וכו' (של פיננוי ארון מהר"ם), קודם אור הבוקר בא אליו הגאון הנ"ל וראה אותו בהקיץ בפנים מאירות ומצהיבות ובכבוד גדול מאד, ויאמר לו שרצונו שיוליכוהו לעיר ניקלשבורג, עד שאמר כשיספר זאת אל התלמידים הקרובים אליו: מי יתן שתהיה אחריתי כמוהו..."

העברת הארון לביה"ח דניקלשבורג

ואכן אחר שנתקבל תשובתו של רבינו להתיר, עלו בני מהר"ם ובני קהילת ניקלשבורג ביום י' אדר תק"ץ לקברו בל"ש, ונחלוף שבעה חדשים מיום פטירתו פיננוהו מקברו "ולא שלט שום ריקבון בארון ולא הרגישו שום ריח נודף" (מתוך פנקס חב"א קדישא דק"ב נ"ש).

אך גם עתה כראות בני ל"ש שמוציאים את הצדיק מנחלתם, לא שקטו ולא נחו, והעמידו את בני הכפרים שעל אם הדרך שימנעו את העברת הארון, והוכרחו לשהות עם הארון ג' ימים בלב יער, עד שנתקבל פקודה מעם השלטונות לבל יהיו איש לשלוח יד באנשים האלו, אז הובל לעיר נ"ש. "וביום י"ז ערש"ק סמוך לכניסת השבת באו עם הארון אשר שם שברי לוחות מונחים לעירנו, וכל העם למקטן ועד גדול יצאו לקראתו, לא נשאר אחד בבית כי אם הפיסח והחולה, גם עם גדול מהערלים יצאו לכבודו, ותחרר כל הארץ לקול הבכייה והיללה אשר כמוה לא נהייתה מאז ומקדם..."

מפאת ביאת הארון הק' לניקלשבורג בכניסת השבת, הניחוהו בבית שליד בית העלמין [שעדיין קיים כיום]. וביום א' יב אדר בא לקבורה בין גאוני העיר וקדושיה, סמוך לציון הצמח צדק [הקדמון], ורבו הגה"ק מהר"ר שמעלקא זי"ע.

על מצבתו נחרת בין הדברים: "ובאחריתו היתה מאת ה' נסבה בגבורה, כי יסע לעיר קארלסבאד לשתות מי בארה, ושמה בקשו העליונים נפשו הטהורה, ביום ד' י"ג אב עזב אותנו לאנחה וצרה, ולמחרתו נקבר ע"מ לפנות בל"ש העירה, ואחריו בז' אדר בהסכמת שרי התורה, העלוהו בניו מקברו והובל פה העירה, והושם בין קברות משפחתו היקרה, בכבוד גדול בבכי והספד מרה, ביום א' י"ב בחדש אדר התק"ץ ליצירה". זכותו יגן עליו ועל כל ישראל

ואתפלל כדת

עדברי גאוני הדורות העלפלים בתורת רבנו

מקום קבורת אבותיו - האם גם האמהות בכלל? ומה הדין רבותיו?

ההיתר המרכזי עליו סמכו הגאונים המתירים, ועליו כותב רבינו בתשובתו הרמה שהוא ההיתר "הכי נכבד". הוא מפני היות ניקלשבורג מקום קבורת אבותיו של מהר"ם בנעט. וקי"ל (סי' סג סג) דמותר להעביר את המת לקבורת משפחתו. ומעתה, טענו ק"ק ניקלשבורג, הרי בבית החיים של ניקלשבורג טמונים כל משפחתו של מהר"ם, הלא הם, אמו הצדקת וכל משפחתה, אביה הרב ר' אברהם אבריל בנעט, ואביו ר"מ בנעט, וכן אשת מהר"ם עצמו וכמה מיוצ"ח שנפטרו על פניו, כולם קבורים במבחר קברי ניקלשבורג, וא"כ ודאי שזהו מקום קבורת משפחתו. ומוסיפים "גם הדבר ידוע ומפורסם כאשר מתה אשתו הצדקת ז"ל שאלו את פיו הקדוש אם דעתו לקברה אצל הרב הגאון המנוח מו"ה שמעלקי זצ"ל, והשיב בפה מלא להניח המקום הנ"ל לעצמו, והיא תקבר למרגלותיו, וכן נעשה, ובדאי ערב לו לשכוב בכבוד בארצו".

אמנם בית דינה של פראג יצאו חוצץ נגד היתר זה, ושלשה טעמים כתבו בדבר, א' יש לדון אם בית החיים דניקלשבורג נקרא כלל 'קברות אבותיו', שהרי אביו ומשפחתו אינם קבורים שם כלל, ורק משפחת אמו הצדקת קבורים שם, ומעתה הרי "משפחת אב קרויה משפחה ואין משפחת אב קרויה משפחה".

ב' הרי מדברי רבני נ"ש עצמם מוכח שלא הקפיד מהר"ם לשכב ליד קברי אבותיו, שהרי כשנפטרה אשתו אמר להשאיר המקום שליד רבו הר"ר לעצמו, "הרי שלא נתאווה הגאון להיות קבור לבני משפחתו... אדרבה רצה להיקבר ליד רבו הק', והגאון זצ"ל נתאווה לנוח קרוב להגאון מו"ה שמעלקא ז"ל יותר מאבותיו". ואם אכן לא הקפיד על אבותיו כי אם על רבותיו, א"כ מנלן דעדיף ליה נ"ש על פני ל"ש הרי "בק" לניכטנשטאט נקברים ג' גאונים וצדיקים אשר ג"כ זכותם רב וגדול, וג"כ נחא ליה להגאון לנוח בשכונתם, כי ידוע שהבית עלמין בק"ק לניכטנשטאט הוא ישר נושן... ויש להם קבלה איש מפי איש שמרבותיו בעלי התוס' נקברים שם, ויש להם תקנות שחתם בס' רבנו תם ז"ל".

ג' ועוד דעל עצם דין 'קבורת משפחה' יש לחלק בין דורות ראשונים לדורות אלו. בדורות הראשונים היה שני טעמים לקבור המת אצל משפחתו, האחד, שבזמנם היה לכל משפחה חלקת קבר משלהם שכל בני המשפחה נקברו שם, ושום אחר זולתם לא. ולכן היה בזה פגם משפחה אם לא היו קבורים אותו בנחלת משפחתו זו. וטעם נוסף משום שערב להמת לשכב עם אבותיו. אבל בזמנינו שטעם הראשון בטל, שהרי אין לשום משפחה אחוזת קבר משלהם, דבית העלמין שייך לכל בני הקהילה, וגבאיה הם הרשאים להחליט איזה קבר לתת למי, ואינם מקפידים כלל לסמוך בני משפחה לז"ל, ומש"ה ליכא פגם משפחה כלל. ונמצא מעתה שלא נשאר כי אם הטעם השני משום שערב לו לשכב עם אבותיו, ואי משום הכא "אדרבה אמרינן להיפך שערב ליה להמת שלא לפנותו מקבר, ואז ינוח לו כדי שלא יהיה לו חרדת הדין".

הכרעת רבינו: גם לולי קבורת משפחתו, עדיין יש להתיר משום קבורת רבותיו

חרף טענותיהם, החזיק כאמור רבינו החת"ס בהיתר זה בשתי ידים, דודאי ישנו עדיין היתר קברות אבותיו בזמנינו, וגם הסכימו לזה כל הפוסקים. לא זו בלבד, אלא מוסיף רבינו דאף לו יצויר שלא נקברו אבותיו בעיר נ"ש, "מ"מ ה' גנאי וביזיון לצדיק שלא בא אל קברי גאוני רבני מדינת מעהרין, והפסוק מיחשב לעונש למנשה ואמון שלא באו לקברי מלכים. וא"כ לא לבד מותר לפנות, אלא אפי' מצוה וחיוב נמי על יורשי' ובני קהלתו לפנותו ולהובילו בכבוד למקום מנוחתו...", והיינו דדימור רבינו למה שקוברים מלכים אצל המלכים. ואכן אחר היתר זה מסיים רבינו "ועפ"ז נ"ל להסיים עם המתירים או המזרזים ומחייבים לפנותו ככל הנ"ל".

ובמכתב ששיגר ק"ק נ"ש אחר שהוציא רבינו את פסק דינו, הם מוסיפים גם לסתור את טענותיהם של בית דינה של פראג הנ"ל. דטענתם דמשפחת אב אינה קרויה משפחה לאו מילתא היא, שהרי ידוע ומפורסם שרבינו יחם עצמו למשפחות אמו,

תולדותיו

פרקי חיייו של רבינו זינג"א

חיי משפחתו (א)

מבוא:

נישואיו הראשונים והשניים

בהיות רבינו בן כ"ב - ביום י' סיון תקמ"ה, בשבתו בפרוסטיץ כהוראת רבו, בא בברית האירוסין עם האשה מרת שרה בתו של הגאון רבי משה יערוויץ אב"ד פרוסטיץ, וקבעו זמן החתונה עד חנוכה תקמ"ו. אמנם מפאת חוקי המדינות לא התאפשר קיום הנישואין למשך קרוב לשנתיים, ובהיותו בן כ"ד - בשנת תקמ"ז [או כ"ג בעומר או בתחילת חודש אדר, ע"י מאמרו של הרגמ"מ יאקאבאוויטש ב"פליטת בית סופריהם" פרק מז], התקיימו הנישואין בעיר סעמניץ כשהוא חוזר לפרוסטיץ לדור שם. עם אשתו זו שהה משך כ"ה שנים בלא ולד, בפרוסטיץ, דרעזניץ ומאטערסדארף. חמש שנים אחר בואו לכהן ברבנות פרשבורג, ביום י"ג מג"א תקע"ב, נפטרה עליו זוגתו זו, והוא בן מ"ט.

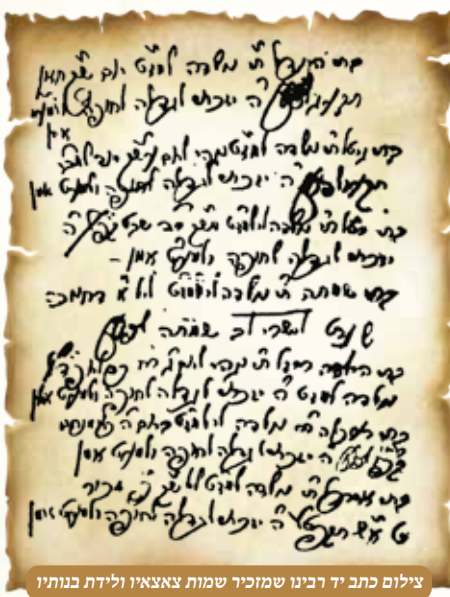
"קישור החיתון בזו"ר היא מדרש פליאה, מנפלאות הקב"ה היושב ומזוגזג זיווגים, כמו שמתבטא מרן זל"ק, כך גזרה חכמתו יתברך שמו לעד. פרשה זו סתומה והיא נפלאות בעינינו, לוטה בערפל ואין פורש אותה, האריך נתגלגל הדבר שלח מרן אלמנה, יתומה מאב ואם, קשישה ממנו שנים הרבה, בזמן היותה קרוב לשנת הארבעים..." (הרגמ"מ יאקאבאוויטש, שם).

עוד באותו שנה, בסוף שנת תקע"ב בא בברית האירוסין עם זוגתו השניה הרבנית מרת שרל, בת רבן של כל בני הגולה רבינו עקיבא איגר זי"ע [והיא הביאה עמה מזיווגה הראשון את בתה מרת פראדל ראדש, אשר גדלה בצל רבינו, ואף נישאה תחת ידי ר"ר יוסף גינז שלעזינגער אחיינו של זקנה הגרעק"א - מי שהיה לימים המו"ל של ששת חלקי שו"ת חתם סופר]. ובהיותו בן חמישים - ביום כג חשוון תקע"ג, התקיימה נישואיו השניים בעיר אייזנשטאט, כשרבינו עקיבא איגר מפאר בראש המסובין. מכאן ואילך זכה לברכת הבנים, כאשר בתקופה של ט"ז שנים הוליד מזוגתו זו י"א תולדות, ארבעה בנים ושבע בנות. וכדלהלן:

זרעו לברכה

בהיותו בן חמישים - ד אב תקע"ג היה לאב בלידת בתו בכורתו מרת הינדל [נישאה להג"ר דוד צבי עהרנפעלד. ובזיוו"ש להג"ר שלמה זלמן קאדלבורג]. ל' אדר א' תקע"ה, נולד לו בנו הגדול הג"ר אברהם שמואל בנימין לימים בעל ה"כתב סופר". כ"ה ניסן תקע"ו נולדה לו בתו מרת גיטל [נישאה להג"ר אליהו קארניצער. ובזיוו"ש אשת הג"ר שלמה זלמן שפיטצער]. כ"ו סיון תקע"ה, נולד לו בנו יהודה אריה המכונה יהודה ליב [אשר למגינת לב נסתלק ועודו נער. בחג הסוכות תק"פ או תקפ"ג ו"א תק"צ]. י"ד שבט תק"פ, נולדה לו בתו מרת יטל [אשת הג"ר ישראל גייגער]. י"ג טבת תקפ"א נולד לו בנו

הג"ר שמעון לימים בעל המכתב סופר. כ"ה כסלו תקפ"ב, נולדה לו בתו מרת שמחה [נישאה להג"ר משה טוביה לעהמן]. א' כסלו תקפ"ד, נולדה לו בתו ריזל [נפטרה לדאבון לב בצעירותה י"ז טבת תר"ב בהיותה כלה להג"ר אברהם אייזנשטיין מצפת]. ט"ז תמוז תקפ"ה, נולד לו בנו הצעיר מוה"ר יוסף יוזפא [אשר נהרג ע"י גוי ט"ז תמוז תר"מ, ועוד חזון למועד בענין עובדא נוראה סביב פרשיה זו]. כ"א מנחם אב תקפ"ו, נולדה לו בתו רעכלה [אשת הג"ר צבי יהודה פרידמאן]. בהיותו בן ס"ו - ט' אדר ב' תקפ"ט, נולדה לו בתו הצעירה אסתרל [נפטרה לדאבון לב בצעירותה בשנת תר"ט כשהיא בת עשרים שנים בלבד בהיותה כלה להג"ר יונה צבי בערנפעלד].

צילום כתב יד רבינו שמזכיר שמות צאצאיו ולידת בנותיו

פטירת זוגתו השניה ונישואיו השלישיים

בהיותו בן ס"ט - יח אדר ב' תקצ"ב, נפטרה עליו לדאבון לב זוגתו השניה, מרת שרל, בהיותה רק בת מ"ה שנים [וזכתה להוביל עם רבינו רק את בתם בכורתם מרת הינדל בשנת תקפ"ט], ורבינו ספד עליה בכי נהי תמרורים. וביכה את צדקותה וישרת דרכה. לאחר שזוגתו המנוחה הגיעה אליו במחזה ואמרה לו שהבית צריך שמירה (חוט המשולש), נשא רבינו בשנת תקצ"ה, בהיותו בשנתו הע"ב, את זוגתו השלישית, מרת חיה, אלמנתו של הגאון רבי הירש העלר זצ"ל בעל "טיב גיטין". עמה שהה חמש שנים, עד פטירתו בשנת ת"ר בהיותו בן שבעים ושבע שנים. רבינו השיא בחייו את חמשת ילדיו הראשונים, ושאר ילדיו נישאו כבר לאחר הסתלקותו.

ענינה דיומא

שיבני אור עיני רבינו בחיפה זו

כמו שראינו בגליון הקודם, אחר שהיה רבינו ביערגן כמה שבועות, חזר לעירו פרעשבורג (ביום ו' תמוז) אך עדיין לא חזר לביתו, כי אם לבית אחר ששם יש כיפה של ברזל וחזקה יותר לעמוד נגד החיצים.

ומשך איזה ימים שקטה הארץ עד שתמחו רבים למה רבינו אינו חוזר לביתו, אך דעת רבינו לא כן היה, הרגיש בנפשו כי עדיין לא כלתה הרעה.

ואמנם, בליל י"ג תמוז, בשעה החמישית, נשמע "קול רעש גדול אשר לא נשמע כמוהו, קול חצים וברקיהם נראים בעד החלונות, ובלכתן כקול מים רבים, קול המולה גדולה, ועוד זה סואן ורועש וזה בא אחריו קול גדול ולא יסף, וירעשו אמות הסיפים, ונשתברו החלונות וירעשו הבתים, וכל העם נאספו מקצה אל קצה איש וחבילתו על כתפו ואשתו ובניו נאספו אל הבתים אשר שם כיפות אבנים ודלתי ברזל, ואלי יאספו כמה מהשכנים גם כי שם בבית ר"מ לבוב יש כיפה גדולה להסתר שם. ובתוך הדברים, והנה רעש וקול צעקה בעיר כי הדליקו החצים את העיר, ופניתי החוצה וראיתי כל הקהלה כמדורת אש ר"ל, אשר כפי הנראה אכלה אש סביבותינו, ולהב העיר עלתה השמים, ובני ביתי ככו וצעקו להוציאם חוצה, ואנשים אחרים אמרו אל יזוז מר ממקומו פן תמצאהו חץ ברחובות ח"ו, בחוץ שיכלו חצים ומחדרים אימתא, והיו אלו מושכים אותי לכאן ואלו לכאן, טפחו של זה בצד טפחו של זה..."

ובמשך כל אותו הלילה היה רבינו יחד עם בני קהילתו אסופים בבתיים מבוצרים, וכשהאיר היום הורה רבינו למהר להתפלל "בעוד יש לאל ידינו, כי מי יודע מה יולד יום"... ובאמצע התפילה נפל אבן בליסטרא גדול ושבר הגג שעל הדלת, אך בנס הדלת עצמו לא נשבר וכך ניצל רבינו ממות לחיים. כשראה רבינו כך, חזר שוב לעיר יערגן עד ישיקוט ארץ.

הושע נא ציון המצוינת • הושע נא קדש הקדשים • הושע נא תל תלפיות

חדש ומיוחד:

קוויטל

אפשרות לשליחת קוויטל

לציון קדשו של מרן
החתם סופר זי"ע
בפרשבורג

הקוויטל יונחו על מקום מנוחת קדשו מידי שבוע

3 אפשרויות לשליחת קוויטל:

דוד האמי"ל: k6056157010@gmail.com

דוד חנון הטלפוני שולח: 0733.454.676
חובה: 1-605.615.70.10

בעמודות נדדים פלוס
היכל החתם סופר

הנפילה למשורר איש האלוקים ה' מען אתה היות לנו בדר ודר

י"ז בתמוז וימי בין המצרים

חודש תמוז מר"ח ואילך

כיון שצום י"ז בתמוז נוהג בחודש זה, יש למעט בו בשמחה מראש חודש ואילך, דמזל דירחא קא גרים (דרשות ח"ד דף פ"ג ע"א), ובכל חודש זה דין שולט, וצירוף שם י"ה יורד אחורנית בסוף זה איננו שוה ל"ה (ת"מ פרשת עקב דף י"ח).

צום י"ז בתמוז למעוברים ומניקות

רבינו לא הניח למעוברים ומניקות לצום ב"ז בתמוז, ורק ביום הכיפורים (ותשעה באב) התיר להן לצום (שו"ת רבי עקיבא יוסף שלזינגר א"ח סי' קע"ד בשם רבינו, וע"ש שכתב שלא הניח להן לצום כי אם ביוה"כ, ובתשובה שניה שם הזכיר שגם בת"ב הניח להן לצום), ולבנותיו לא הניח רבינו להתענות כלל [אפילו שלא היו מעוברות ומניקות] זולת בתשעה באב ויום הכיפורים (שם ח"ב סי' שע"ג, וע"י מנהגי החת"ס להגרע"מ סופר, פכ"ז הערה קפ"ח). וככלל יש לצייץ מש"כ בספר אלה כתב סי' תרע"א, שהיה רבינו אומר כי אילו היה בכוחו היה מבטל כל התעניות זולת ת"ב ויוה"כ.

מהות צום י"ז בתמוז, וטעם אמירת סליחות

צום י"ז בתמוז לא נקבע לאבל וצער, כי אם כדי לעורר האדם לתשובה, כי התענית מסוגל לתשובה ולכפרה, ולכן אומרים בו יידיים וסליחות (שו"ת א"ח סי' ר"ח), "יען כי בכרס מלאה אי אפשר לשבור ולהכניע הלב לתשובה, אך ע"י שגריעב עצמו בתענית ועינוי גוף, יוכנע הלב, ופותח בו פתח להיות לו בנקל לשבור בתשובה, ותשובתו והכנתה היא נחת רוח לפניו כמו הקרבת קרבן" (לשון רבינו בדרוש לח' טבת, נדפס בת"מ השלם דברים עמו קפ"ב).

הצום והכבי הוא הוכחה שעדיין חביבותה גבן

"הקב"ה נותן רוחו על עבדיו ומתעוררים בבכי ובתפילה ותחנונים, וצמים ומתענים בד' תעניות על צרות שעברו כמה מאות שנים, זהו סימן מובהק שעדיין חביבותה גבן, ולא נכבה אש אהבה, ועתיד להאיר מתוך חשכה אורה, והיא גופיה נחמה גדולה" (לשון רבינו בדרשה לח' טבת, דף צ"ז טור ד'), והמתענה ואינו שב אל ה', חשיב מנחת תעניתו כדם חזיר וכחזיר (ע"ה) דברים דף ס"ו, על הפסות שבת ר"ח).

תענית ואכילת בשר מי"ז בתמוז עד ט' באב

מנהגו של רבינו היה להתענות מידי יום ביומו, החל מי"ז בתמוז ועד לתשעה באב, אך בזקנותו, משהחלו כוחותיו להיחלש, נהג על כל פנים שלא לאכול מאכלי בשר בכל ימי בין המצרים, ובשנותיו האחרונות, כשגם זה היה קשה לו, החמיר כן רק מר"ח אב ואילך (לקה"ח הקדמה לח"ג, וע"ע בהגהות חת"ס לשו"ת א"ח סי' תקנ"א סעי' ח'), וכשאירע פעם אחת שמחמת חולי הוצרך לאכול בשר עוף אחר ר"ח אב, כאב ליבו והצטער מאוד מכן, אף שלא היה בשבוע שחל בו (לקה"ח שם). בימים אלו, בהם נמנע מאכילת בשר, גם לא אכל דגים (מנהגי חת"ס להגרע"מ סופר, ממנהגים כ"י אות כ"ח).

היתר תספורת לכרית ופדיון הבן

בימי בין המצרים, אין היתר להסתפר בשביל פדיון הבן או שאר שמחות, כי רק לבעל ברית לבד התירו (שו"ת א"ח סי' קנ"ח).

נישואין בבין המצרים

אין נושאים נשים בימי בין המצרים, גם מטעם כי בימים אלו ריע מזליה דשבת יהודה, ולא מסמנא מילתא לקדש אשה (ולכן גם קודם החורבן לא היה בועז נושא את רות בימים אלו, ע"ש) (דרשות למגילת רות דף ש"ב ע"א, ודף ש"ג ע"א ד"ה כי לא דשקוט).

זמן עלול לרע, וגרם לשבירת הלוחות

ימי בין המצרים, הוא זמן העלול לרע, וקטב מורירי שולט וצריך שמירה רבה (מד"ר איכה א טז), והוא גרם לשבירת הלוחות, מפני שיום ירידת משה רבינו היה ב"ז בתמוז (חידושים ע"מ שבת פז, ד"ה והנה לכאורה, ות"מ במדבר על חג השבועות דף טו).

צום י"ז בתמוז וימי בין המצרים לעיתיד באב

לעיתיד לבוא יהיו ימי בין המצרים, מי"ז בתמוז עד ט' באב, כימי חול המועד (דרשות דף צ"ז טור ב'), וכן כתב בספר אמרי פנחס פרשת מטות אות שס"ו בשם הרה"ק מבארדיטשוב ז"ע, והצומות יהפכו למועדים טובים (כדכתיב בזכריה ח, יט) כדן ימי יום טוב (דרשות שם, וכן הוא בכתבי האר"י בספר עץ הדעת טוב, פרשת כי תשא), ויהיו באיסור עשיית מלאכה (דרשות שם דף פ"ט טור א'. עוד באיסור מלאכה לעיתיד לבוא בד' צומות, ראה בדברי רבינו בדרשות דף פ"ג טור א'. וע"י בדרוש לח' טבת, נדפס בת"מ השלם דברים עמו קפ"ב, אם ימשיכו להתענות בימים אלו גם אחר הגאולה).

בן שמונים לכה...

בצד לימים קשים או לימי הזקנה כשהכח אוזל, הזקן שב ונוטל את הצרור, ותוך כדי הליכתו ממשיך לספר באזני הבחור משה סופר: "פעם אחת, בעודנו נושאים את רבינו בתיבה ברחוב העיר, עצרתי פתאום את הליכתי, ופניתי אל הצדיק הקדוש ואמרתי לו, 'רבי! לבי נוקף! הן עכשיו אני צעיר וכוחי במתני, ובדאי יכול אני להרויח פרנסה מרווחת יותר מזו שבהסעי את הצדיק. וזאת בכדי שאוכל להניח מעט חסכון לימי זקנה שכווי ודאי לא יהיה במותני כמו עכשיו. על כן, החלטתי, כי אף שזו זכות גדולה מאוד עבורי, להפסיק לשמש בתפקיד זה, וללכת לעבוד בעבודה מכניסה יותר..."

"החתם סופר הביט בי בעיניו הקדושות, המלאות חכמה וחמלה, ושאל אותי במה ארצה שאברך, ובכך תמשיך לשמשני ולשאתי מידי יום ביומו כאשר היתה באמנה איתי עד היום. ואני, לא

יהודים ברחובות פרעשבורג

בקשתי עושר ולא כבוד, אלא זאת היתה בקשתי, ברכני אבינו שגם בימי זקנותי לא יעזובני כוחתי, ואוכל לעבוד לפרנסתי בכבוד גם אז... רבנו הקדוש, החתם סופר, הושיט לי את ידיו הטהורות, ובקול מלא אהבה ברכני שעד זקנה ושיבה אהיה גבור וחזק, ושכווי לא יסור ממני..." ואכן, סיים הזקן בהתרגשות והצביע על עצמו, כפי שאתה רואה, נתקיימה בי ברכת הצדיק הקדוש! זוהי פרנסתי מאז ועד היום, כסבל אני משמש כאן בתחנת הרכבת, וכוחי עמודי.

ומיד כשראיתי, בחור צעיר, הבחנתי בפניך והבחנתי שאתה מצאצאי רבנו החתם סופר זיע"א, ועל כן חפצתי לעזור לנכד הצדיק שבזכות ברכתו אני מתפרנס בכח עד היום הזה...

סיפור מופלא זה הובא בספר "במחיצת זקני" (להרב משה סופר שליט"א, עמו רמ"ב), והוסיף כי זקינו כ"ק מרן אדמו"ר בעל האמרי סופר מערלוי זצ"ל, היה אומר כי ודאי אותו סבל, חכם גדול הוא לא היה. הרי היה לו בידו את רבינו קודש הקדשים מרנא החתם סופר, ותמורת לבקש ברכה לפרנסה ברחובת לכל ימיו ושיוכל לישב באהלה של תורה בימי זקנתו, הסכיל לבקש שיהיה לו כח להיות סבל כל ימיו...

בנוסף היה האמרי סופר זצוק"ל מוסיף ומחדד לתלמידיו: צאו וראו את גודל התאמצותו של רבינו החת"ס על קדושת העינים, עד שחשש ללכת ברחוב העיר אף שכבר היה בימי זקנותו, ואף שאנו יכולים לתאר לעצמנו כי רחובות פרעשבורג של שנים קדמוניות, היו במצב הרבה יותר טוב מרחובותינו אנו... ועל כן, על אחת כמה וכמה עלינו, בדור קשה זה, להזהר ולשמר עינינו בקדושה בלכתנו ברחוב העיר...

הבחור הצעיר והיחסן משה סופר, ירד מהרכבת, היה זה בשנת תר"ס, זה עתה הוא עושה את דרכו לעבר העיר פרעשבורג, לכבוש את ספסלי הישיבה הקדושה המפורסמת שהקים סבו הגה"ק רבינו החתם סופר זיע"א.

הבחור המתמיד והשקדן משה סופר [בן רבי שמעון סופר בעל התעודות תשובה, שהיה בן רבינו הכתם סופר. לימים הפך רבי משה לאבד"ק ערלוי בעל היד סופר], ירד מהרכבת העמוסה, עולם חדש ועיר גדולה נפרשו לפניו, ועוד ידו אוזת במטענו הדל שהכיל את כל ציודו לשיבה, מבטו פונה לצדדים לבחון את דרכו בעיר הזרה.

עודנו מבקש להסתגל לרעג למקומו, נגש אליו יהודי זקן, שהקמטים שעיתרו את פניו, ומראהו הישיש, לא השאירו ספק כי הוא חצה זה מכבר את גיל הגבורות, ועוד בטרם פצה הבחור את פיו, כבר נטל הזקן בידו את מטענו של הבחור, ובלא אומר ודברים החל להוליכו לקראת המרכבה שהמתינה לו לקחת אותו אל הישיבה הקדושה.

הבחור משה סופר, לא הצליח לכבוש את תמיהתו, וגם מוחו על כן במחות יד קלה, היתכן? האם ראוי שזקן וישיש כמוהו יסחב את חבילותיו? והרי אני בחור צעיר ואיתן! אך הזקן הרגיעו בתנועת יד קלה, "זוהי עבודתי משכבר הימים, סבל אני בתחנת הרכבת, סובח חבילות ומטענים למחיית. זוהי פרנסתי, וממנה אני חי", הטעים הקשיש.

הזקן שראה כי הבחור אינו מצליח לכבוש את תמיהתו, וכי אינו מצליח להאמין כי בגילו המופלג הוא מצליח לעבוד למחייתו כסבל, החליט לשתף אותו בסיפורו המופלא.

בשנותיו המאוחרות של רבינו החתם סופר זיע"ע, פחתו קצת גדרי הצניעות והקדושה ברחובות העיר פרעשבורג, והחתם סופר, שקדושתו ויראתו היו באופן הנעלה ביותר ובדרגה העליונה, חושש היה ללכת ברחובות העיר פן ייפגמו קדושת עיניו.

ראשי הקהל שראו בצערו, הבינו כי חייבים הם למצוא פתרון מיידי, הרי החתם סופר אינו יכול להשאר בביתו, שיעוריו בישיבה ותפילותיו בתוך קהל ועדה מה יהיו עליהם, ועוד לא הזכרנו את בריתות המילה שהיה רבינו עורך מידי יום בכל קצוות העיר, כיצד אפשר להמשיך את כל אלו מבלי להפסיד את קדושת עיניו.

ישבו העסקנים והמציאו רעיון יחודי, תיבה מיחדת נבנתה, סוג של קרון קטן וסגור ובו כסא, שבה היה יושב רבינו, ושני אנשים בעלי כוח שנשכרו במיוחד למטרה זו, היו נושאים אותו בעגלה זו כדי להעבירו ממקום למקום (קרון מיוחד זה מוזכר גם בלקוטי חבר בן חיים בהקדמה לח"ג, ושם כתב כי בשפת המקום נקרא "זענטפס").

הסבל הזקן נאנח, הניח את הצרור לרגע, ניגב את מצחו מפלגי הזיעה, והביט בפני הבחור משה הצעיר, ואמר "אני, לאחר שפרנסתי כסבל רגיל היתה דלה ומצומצמת, קבלתי על עצמי את התפקיד להיות אחד מן האנשים הנושאים את 'ארון איש האלקים' על הכתפים".

"היתה זו זכות גדולה שבבילי לשמש את הצדיק הנשגב, אך השכר היה דל ביותר, בקושי בכדי להתקיים, וכל וחומר שלא היה בו בכדי להניח

יו"ל על ידי:

היכל החתם סופר

המפעל העולמי להפצת והנחלת מורשת החתם סופר

מכון הוצאה לאור • קו תורני • גיליון שבועי

להצטרפות לקבלת הגיליון באימייל: chasamsofer3@gmail.com

